

LAUSUNTO

10.11.2025

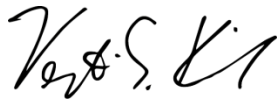
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta etäkuuleminen tiistai 11.11.2025 klo 10.00

Asia: HE 111/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystoiminnallinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Kaarina Tamminiemi, kaarina.tamminiemi@soste.fi, 040 5774614

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä, joka koskee apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaa lainsäädäntöä. Lausunnossamme keskitymme erityisesti paljon sairastavien ja lääkkeitä käyttävien pienituloisten ihmisten näkökulmaan.

Tausta

Ehdotuksessa ehdotetaan muutettavaksi lääkelakia, apteekkiverolakia, sähköistä lääkemääräyksestä annettua lakia ja sairausvakuutuslakia. Esitys on ensimmäinen osuus vaiheittaisesta uudistuksesta.

Hallituksen esitys jakaantuu neljään osaan:

Esityksen ensimmäinen osa liittyy hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan uudistuksessa on huomioitava apteekkivero ja lääketaksa yhdessä siten, että huomioidaan apteekkien tosiasiallinen kannattavuus sekä turvataan maanlaajuinen apteekkiverkosto, rationaalisen lääkehoidon toteuttamiseksi farmaseuttinen tuki (ml. lääkeneuvonta, lääkitysturvallisuus ja lääkkeiden saatavuus).

Esityksen toinen osa liittyy hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan joitakin yleisimmin käytettyjä itsehoitolääkkeitä vapautetaan lääketurvallisuusviranomaisten selvityksen pohjalta, harkitusti, lääke- ja lääkitysturvallisuus varmistuen myös muualla kuin apteekeissa myytäväksi.

Kolmanneksi esityksessä ehdotetaan annettavan apteekeille oikeus poiketa lääkemääräyksestä ja korjata lääkemääräyksessä oleva ilmeinen virhe eräissä tilanteissa.

Neljänneksi esityksessä ehdotetaan, että lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvät palautusmaksut kohdennettaisiin täysimääräisesti valtiolle vuodesta 2026 alkaen.

SOSTEn kannat

Lääkkeen käyttäjän etu uudistuksen ytimeen

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen esityksen tavoitteena on muun muassa julkisen talouden 30 miljoonan euron vuosittainen säästö. Säästöjen vaikutukset kohdistuvat helposti asiakkaisiin ja palvelujen saatavuuteen. Hallitusohjelmaan on kuitenkin kirjattu, että apteekkitalouden uudistuksella ei kasvateta asiakkaiden maksurasitetta, muun muassa ehdotetun reseptilääkkeiden lääketaksaleikkauksen arvioidaan hyödyttävän lääkkeiden käyttäjiä alentuneina lääkekustannuksina.

Uudistuksen keskiössä tulee olla lääkkeiden käyttäjän etu ja terveyden tasa-arvo. Uudistus ei saa johtaa siihen, että lääkkeiden käyttäjien kustannukset kasvavat tai palvelujen saatavuus heikkenee. Säästöjä ei pidä hakea haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kustannuksella etenkin, kun samaan aikaan on jo tehty ihmisten elämisen kustannuksia lisääviä muita korotuksia, kuten lääkkeiden arvonlisäverokannan nosto, lääkkeiden alkuomavastuun korotus, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismäärien korotus ja sosiaaliturvaan kohdistuu leikkauksia. Erityisesti pienituloiset ja monisairaavat tarvitsevat suojaa kustannusten nousulta. Heistä

moni kertoo jo nyt joutuvansa valitsemaan, ostaako esimerkiksi ruokaa vai lääkkeitä tai puolittavatko lääkeannoksia.

Lääkkeiden saatavuus ja kustannukset vaikuttavat suoraan hoitoon sitoutumiseen ja kansanterveyteen. Jos potilaat jättävät lääkkeensä ostamatta, kustannusvaikutukset siirtyvät helposti terveydenhuollon muille osa-alueille.

Kattava apteekkiverkosto turvaa saavutettavuuden ja huoltovarmuuden

Monelle apteekki on helpoiten saavutettava terveydenhuollon kontakti ja tärkeä osa arjen terveyden tukea. Kun terveysasemien määrä monilla alueilla vähenee, apteekkien merkitys lähipalveluna ja terveyden edistäjänä kasvaa entisestään.

Kattava apteekkiverkosto on olennainen osa terveydenhuollon saavutettavuutta ja huoltovarmuutta. Jos apteekkiverkosto harvenee säästöjen myötä, monilla paikkakunnilla ainoa jäljellä oleva lähipalvelu katoaa, mikä heikentää alueellista yhdenvertaisuutta ja lisää kustannuksia kansalaisille.

Suomessa toimi vuonna 2024 yhteensä 646 yksityistä apteekkia, joilla oli yhteensä 169 sivuapteekkia ja 117 apteekin palvelupistettä. Lisäksi yliopiston apteekkeja oli kaksi ja Helsingin yliopiston apteekilla oli 16 sivuapteekkia. Lääkkeiden etämyyntiä tarjosi yhteensä 245 apteekkia. Apteekit ovat monille maaseudun ja saariston asukkaille ainoa fyysinen lääke- ja terveysneuvonnan palvelupiste.

Uudistukset muun muassa lääketaksan alentaminen ja apteekkiveron määräytymiseen kohdistuvat muutokset voivat johtaa sopeuttamistoimiin ja jopa joissain tapauksissa sulkemisiin, palveluaikojen lyhentämiseen ja henkilöstövähennyksiin. Vaikka esityksessä todetaan, että vaikutusten arvioinnin perusteella lopettaminen ehdotettujen lakimuutosten vuoksi koskisi vain yksittäisiä apteekkeja, riski on kuitenkin olemassa. Lääkkeiden saatavuus on varmistettava myös harvaan asutuilla alueilla, sillä se on osa huoltovarmuutta ja terveyden tasa-arvoa.

Myös apteekkien palvelupisteiden lisäämistä tulisi harkita alueilla, joilla ei ole riittäviä edellytyksiä sivuapteekin pitämiselle. Apteekkien palvelupisteissä lääkkeiden myynnin valvonta on tehokkaampaa ja farmaseuttista neuvonnasta on mahdollista huolehtia paremmin kuin esimerkiksi päivittäistavarakauppojen yhteydessä.

Itsehoitolääkkeiden mahdollinen myynti apteekkien ulkopuolella on toteutettava hallitusti ja turvallisesti.

Itsehoitolääkkeiden myynnin laajentaminen apteekkien ulkopuoliseen myyntiin liittyy riskejä, jotka liittyvät farmaseuttiseen neuvontaan, neuvonnan laatuun ja mahdolliseen lääkkeiden käytön lisääntymiseen.

Mikäli itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentamiseen päädytään, SOSTE kannattaa sitä, että vain pienimmän riskin itsehoitolääkkeet ovat mukana. Valvonnan toteuttamiseen tulee kiinnittää erityistä huomioita mm. sallitut enimmäismäärät. Lääke- ja lääkitysturvallisuuden tulee olla ensisijainen periaate.

On tärkeää tarkastella uudistuksia myös suhteessa muihin samanaikaisiin muutoksiin, kuten alkoholin saatavuuden lisääminen. Alkoholin ja itsehoitolääkkeiden yhteiskäyttö lisää terveysriskejä, minkä vuoksi sääntelyn keventämistä on arvioitava kokonaisuutena kansanterveyden ja turvallisuuden näkökulmasta.

Muut apteekkitalouteen ja korvausjärjestelmään liittyvät tekniset ja hallinnolliset ehdotukset

Lääkemääräyksestä poikkeavaan lääkkeiden toimittamiseen tai lääkemääräysten ilmeisten virheiden korjaamiseen liittyvät ehdotukset ovat kannatettavia.

Lopuksi

SOSTE korostaa, että apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa on tehtävä ihmisen näkökulmasta. Lääkkeen käyttäjän etu, terveys, lääkitysturvallisuus ja palvelujen saavutettavuus tulee asettaa etusijalle. Apteekkitoimialaa voidaan uudistaa ja säästöjä hakea, mutta ei potilaiden yhdenvertaisuuden kustannuksella.

Uudistuksen vaikutuksia tulee seurata tarkasti, jotta lääkkeiden saatavuus, lääkeneuvonta ja palvelut eivät vaarannu. Lisäksi pitää seurata lääkkeiden käytön ja lääkehävikin mahdollista lisääntymistä.

Uudistuksen seuraavassa vaiheessa tulee esille muun muassa verkkoapteekkitoiminta ja sen kehittäminen. Verkko- ja etäpalveluiden lisääminen ei ole lyhyellä aikajänteellä kuitenkaan ratkaisu tilanteeseen, koska ei voida olettaa, että esimerkiksi iäkkäät ihmiset siirtyvät käyttämään verkkoapteekin palveluita, jos koko verkkoasiointi on heille vierasta. Useiden selvitysten mukaan kansalaiset myös haluavat ostaa lääkkeensä mieluummin apteekista kuin esimerkiksi päivittäistavarakaupoista (esim. Fimea 2022).

Apteekkien roolia terveyden edistämisessä ja lääkeneuvonnassa olisi jatkossa vahvistettava, ei kavennettava. Kansalaiset toivovat esimerkiksi, että apteekeista voisi tulevaisuudessa saada myös pieniä terveydenhuollon palveluja, kuten rokotukset ja hoitotarvikejakelu, mikä on noussut esiin sekä Fimean että SOSTEn kyselyissä.